

Se fremad

Videncentrets Handleplan for 2004-2007 er vedtaget i bestyrelsen. Handleplanen beskriver rammerne for Videncentrets drift og de faglige emner, som er i fokus i perioden.

Samarbejdet med de amtslige synsrådgivninger, landsdækkende institutioner, faglige råd og Det Landsdækkende Synsråd om finansiering og organisering af videnfunktioner på synsområdet vil være højt prioriteret. I basisfunktionerne vil især forlaget få et løft, når alle egne udgivelser gøres tilgængelige på www.visinfo.dk.

Af særlige projektorienterede indsatsområder kan nævnes,

at Videncentret fortsat deltager i det nationale og internationale samarbejde om Internet og handicaptilgængelighed, hvilket bl.a. sker gennem deltagelse i international arbejdsgruppe og EU-konsortium, dansk ekspertgruppe og en række formidlingsaktiviteter.

Et tema for indsats er "Fokus på kerneydelserne" – de tilbud, som gives til synshandicappede, ydelser, som hver for sig og samlet har afgørende betydning for, hvordan livet som synshandicappet leves. Basale kerneydelser er fx optik, rehabilitering, instruktion i brug af kompenserende hjælpemidler, ADL og mobility samt rådgiv-

ning i forhold til uddannelse, erhverv og socialpsykologiske forhold. Aktuelt har Videncentret iværksat et projekt i samarbejde med flere amter om mobilityundervisningens omfang og kvalitet.

Handleplan 2004-2007 kan bestilles gratis ved henvendelse til Videncentret.

Bendt Nygaard Jensen

Vi ønsker alle et godt nytår!

Se fremad	1
Blip blip blyyyp	2
Nyt driftsamt	3
Frk. Henny Gadebergs Fond	3
Rettelse	3
Videncentrets arbejde for web-tilgængelighed	4
Stimulation af social kompetence	6
De faglige råd	7
Projektnyt: Social kompetence	8
Når der sættes pris på tilgængelighed	10
Punktskriftens status på skoler og uddannelser	12
Konferencer og kurser	13
Nyt i Videncentrets bibliotek	14
Surfbrættet – tips om netsteder	16

Blip blip blyyyp

Af Phil Cain, Headstar

Denne artikel er genoptrykt med tilladelse fra E-Access Bulletin (www.headstar.com/eab), et gratis nyhedsbrev om blinde og svagsynedes adgang til teknologi, der udsendes per e-post.

Kommunikationsteknologier er i dag en kilde til frihed, undervisning og underholdning for millioner af synshandicappede mennesker. Men blinde har også været involveret i nogle af de mere alternative, for ikke at sige ulovlige, anvendelser af teknologien i årenes løb – aktiviteter, der generelt kan kategoriseres som 'hacking'.

I 1960'erne og de tidlige 1970'ere udnyttede de såkaldte 'telefon-phreakere' for eksempel, at datidens telefonnetværk i Storbritannien og USA sendte et lille antal omstillingstønder over samme kabel som det, der videresendte talen fra telefonrøret. Det betød, at almindelige telefonbrugere kunne sende kommandoer til netværkets omstillingssystem ved at sende de rigtige lyde ind i røret. Gennem nøje observation af de lyde, telefonen lavede, når den var i brug, samt list og en god portion prøven sig frem kunne phreakerne opbygge det repertoire af lyde, der var brug for til at lave gratis opkald, arrangere telefonmøder eller lytte med på andres telefonsamtaler.

En af de første, der opdagede dette smuthul i det amerikanske telefonsystem, var Joe Engressia, der som lille blindt barn var begyndt at undersøge telefonens muligheder ved at prøve sig frem og ved hjælp af sin evne til at ramme toner fuldstændig rent, når han fløjtede. En så

fintfølelse lydlig bevidsthed som Engressias er også nyttig på andre måder, forklarer en anden pioner, Bill Acker: "Det gør, at man ved, hvor man er henne i netværket."

Acker, som også er blind, siger, at hans passion for telefonen begyndte, da han opdagede, at "telefonen laver de mest vidunderlige lyde." Som teenager på LaVelle Dominikanske Blindeskole i Bronx, blev han endnu dybere involveret. "Jeg phreakede fire, fem, seks, syv timer om dagen. Jeg levede i netværket."

Engressias dom for afgiftssvindler midt i 1970'erne viste imidlertid, at phreaking var en stærkt risikabel affære. Disse risici skærpedes yderligere i oktober 1971, da offentligheden blev opmærksom på problemet gennem en afslørende artikel i tidsskriftet Esquire (www.webcrunchers.com/crunch/esq-art.html).

Før udgangen af 1971 begyndte Acker selv at mærke presset, da New York Telefonselskabs detektiv Tom Duffy mødte op på hans skole, fordi han havde hørt, at Acker havde sagt, at han kunne arrangere gratis telefonopkald for en af skolens undervisende nonner til hendes familie i Irland.

"Jeg var skrækslagen," siger Acker. "Men jeg havde set

tilstrækkelig meget tv til at sige, 'Jeg forbeholder mig retten til ikke at udtale mig'. Duffy forlod derefter lokalet nogle minutter, og jeg havde tid til at tænke mig om. 'Hvad er det, jeg er bange for?' tænkte jeg. 'Er jeg bange for, at de vil smide mig i fængsel? Hvorfor bryder jeg ud i koldsved?' Til sidst gik det op for mig, at jeg simpelthen var bange for, at de skulle finde en måde at forhindre mig i at gøre det på."

Acker havde også en anden grund til at holde mund: "Jeg var meget optaget af at beskytte mig selv, men det at beskytte mine brødre og søstre blandt phreakerne var helt sikkert også en høj prioritet for mig."

Phreakerne havde et tæt sammenhold og ringede hyppigt til hinanden for at udveksle ideer i telefonmøder, der var arrangeret ved hjælp af en 'bluebox' – en af de tidligste tonegeneratorer, senere fremstillet og anvendt af grundlæggeren af Apple Computers, Steve Wozniak (ei.cs.vt.edu/%7Ehistory/WOZNIAK.HTM).

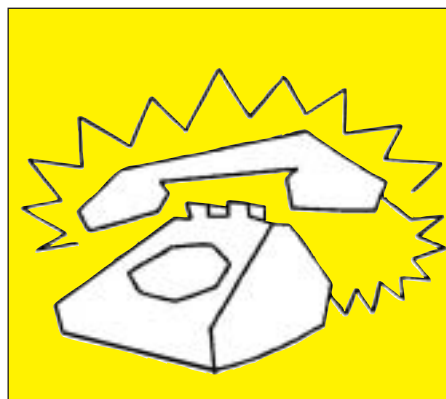
"De fleste phreakede opkald var til andre phreakere," siger Acker. Broderskabet eksisterer den dag i dag, og mange af medlemmerne har stadig kontakt med hinanden. Andre er derimod gledet væk.

Hvad Ackers bevæggrunde end var, betød hans tavshed, at Duffy ikke kunne stille meget andet op end at aflægge et besøg hos hans mor. Her gik Ackers mor til Ackers store fortrydelse med til at udlevere noget af hans grej, blandt andet hans elskede 'bluebox', som var indbygget i en gammel skrivemaskinekuffert. "Min mor var i syv sind," siger Acker i dag. "Hun var godt klar over, at det [phreaking] var vigtigt for min udvikling, men hun havde svært ved at acceptere, at det var ulovligt."

Dét havde Acker det imidlertid ikke så svært med, og han blev snart udstyret med en ny bluebox i lommestørrelse. Men i 1976 blev han endelig tiltalt for at deltage i planlægningen af afgiftssvindler, efter at han var fanget på et af politiets aflytningsbånd, mens han forklarede en phreaker i Florida ved navn Dave, hvordan han kunne ringe til Haiti ved at bruge en omstilling i den Dominikanske Republik. Dave blev dømt, mens Acker gik fri på grund en procedurefejl.

På trods af sit held siger han: "Tiltalen skræmte mig faktisk."

Den positive side af phreaking er, at det er et tidligt eksempel på, hvordan et kommunikationsnetværk kunne anvendes til at gøre det muligt for en mangfoldig, geografisk spredt gruppe af mennesker at arbejde sammen på at løse komplekse tekniske problemer. Og selv om fremkomsten af digital telefoni har gjort det af med phreaking, lever Ackers entusiasme for netværkssamarbejde videre i hans deltagelse i open source-programmeringsprojektet Linux Speakup (www.linux-speakup.org). "Mit fokus er stadig på netværket," siger han.

Nyt driftsamt

Som tidligere nævnt i "Synshandicap" har Københavns Kommune opsagt sin driftsoverenskomst med Videncentret for Synshandicap pr. 31. december 2003. Videncentrets fremtidige drift har herefter været drøftet i Videncentrets bestyrelse og i Aamtsrådsforeningen. Det er besluttet, at Vestsjællands Amt indgår ny driftsoverenskomst med Videncentret for Synshandicap. Centret videreføres indtil videre som hidtil og med den nuværende beliggenhed i København. Der sker derfor ingen ændringer med hensyn til centrets landsdækkende opgaver og samarbejde med amter, institutioner og netværk. Videncentret finansieres også fortsat som hidtil, det vil sige af amterne og Københavns og Frederiksberg kommuner med udgiftsfordeling efter objektive kriterier.

Bendt Nygaard Jensen
Centerleder

Frk. Henny Gadebergs Fond

Frk. Henny Gadebergs Fond (reg.nr. 022921) har det formål at yde støtte til blinde børns uddannelse. Til rådighed ved 18. uddeling af legatet, der finder sted i marts 2003, er ca. 35.000 kr.

Størrelserne af legatportionerne fastsættes af bestyrelsen. Ansøgning om at komme i betragtning ved uddelingen bedes fremsendt inden udgangen af januar 2003 til

Advokat Bent Lauritzen
Advokaterne i Ny Vestergade 1
Ny Vestergade 1
1471 København K

Rettelse

I Synshandicap nr. 3, 2003 var opsætningen skredet på side 7, og sidste linje i omtalen af Statens Mediesamling nederst på siden var forsvundet. Derfor kom kun halvdelen af webadressen til Mediesamlingen med. Den komplette adresse er:

statsbiblioteket.dk/om_sb/nationalbib/statens_mediesaml/stat.htm

Videncentrets arbejde for web-tilgængelighed

Helle Bjarnø, som er IT-ansvarlig i Videncentret, deltager i en række internationale arbejdsgrupper, der beskæftiger sig med fremme af større tilgængelighed på netsteder. I denne artikel giver Helle Bjarnø en kort status over årets arbejde og resultater på dette område. På side 7 vises en oversigt over de arbejdsgrupper, der nævnes, og de ofte meget lange navne, som forkortelserne dækker over.

EO-gruppen under W3C/WAI

I W3C/WAI EO-arbejdsgruppen har der i det forløbne år ud over de ugentlige telefonmøder været holdt to møder i USA og et i Europa. I februar havde vi et møde i Boston i forbindelse med W3C's Tekniske Plenum-møde, hvor der er mulighed for at mødes med medlemmer af andre W3C-arbejdsgrupper, herunder også grupper, der ikke er en del af WAI.

Vi mødtes bl.a. med medlemmer af gruppen Internationalization, som har til opgave at udbrede kendskabet til W3C i andre lande, dels ved at oprette nationale kontorer, dels ved at opfordre til oversættelser af W3C-publikationer til andre sprog. Som eksempel kan nævnes kontorer i Holland, Sverige og Marokko. Vi har også i forbindelse med de almindelige arbejdsgruppemøder i San Francisco og Dublin afholdt større åbne møder for udveksling af erfaringer inden for undervisning i tilgængelighed og i evaluering af netsteder.

I selve arbejdsgruppen har vi hovedsagelig arbejdet med dokumenter, der kan bruges i forbindelse med indførelse af tilgængeligt web-design i en organisation, herunder beskrivelser af fordelene ved at have et regelsæt på området og forslag til, hvordan man i en organisation sikrer sig, at alle, der lever-

er materialer til netstedet, overholder reglerne for tilgængeligt web-design, samt hvad man kan gøre, for at de programmer man anskaffer til at lave hjemmesider, også kan gøre det, så disse er tilgængelige.

Et andet projekt i arbejdsgruppen har været at kommentere udkastet til version 2 af retningslinjerne Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) ud fra et forståelses- og oversættelsessynspunkt. Det ser p.t. ud til, at det seneste udkast af WCAG vil gøre det lettere at skifte fra version 1 til version 2.

Endelig arbejder vi løbende på at færdiggøre vores web-dokument (resource suite) om evaluering af websteder, fx

- Metoder og anbefalinger for nedsættelse af evalueringsgrupper, herunder hvilke forudsætninger og kvalifikationer der bør være til stede i sådan en gruppe.
- Beskrivelser af, hvordan man kan rapportere sine resultater på en sammenlignelig måde – et stort problem, når flere personer evaluerer samme netsted.
- Oprettelsen af et galleri, hvor man "udstiller" netsteder, der opnår godkendelse i henhold til prioritet 2-kravene (AA-kravene) i WCAG 1.0. Der har længe været forsøgt etableret et tilsvarende galleri for europæiske netsteder, men desværre viser det sig

som oftest, at de netsteder, der selv oplyser, at de opfylder prioritet 2-kravene, kun delvist gør det.

- Og sidst, men ikke mindst, en metode til selv at lave en foreløbig vurdering af sit netsted plus en beskrivelse af, hvad det vil sige at lave en evaluering i henhold til WCAG 1.0, som sikrer overholdelse af WCAG A, AA eller AAA.

WAI/EO-arbejdsgruppens møde i Dublin lå i forlængelse af konferencen "7th European Conference for the Advancement of Assistive Technology, Shaping the Future" om IT-baserede hjælpemidler. Denne konference afholdes af AAATE (Association for Advancement of Assistive Technology in Europe – Sammenslutningen til Fremme af Kompenserende Teknologi i Europa).

I anledning af det Europæiske handicapår var det Irlands statsminister Bertie Ahern, der åbnede konferencen. Blandt de mange indlæg inden for synsområdet præsenterede man fra fransk side projekter inden for udviklingen af computerspil til synshandicappede børn og unge. Systemet baserer sig på et projekt startet i 2001 TiM (Tactile Interactive Multimedia) og en spilleplatform kaldet Blindstation, der kan bruges til at udvikle computerspil. I modsætning til f.eks. Nintendo er TiM en softwarebaseret plat-

form, og ved hjælp af spilleplatformen Blindstation kan man anvende flere forskellige medier, fx punktdisplay, lyd, taktile inputmedier og forskellige tastaturer. Herved bliver det muligt for brugeren at få adgang til spillene via det medie, der passer bedst til vedkommende. Man kan se mere på TIM-projektets hjemmeside, <http://inova.snv.jussieu.fr/tim/>, hvor man også kan finde eksempler på spil, der er udviklet under projektet. På hjemmesiden for Blindstation kan man downloade koden samt en runtime-version: <http://inova.snv.jussieu.fr/~sable/blindstation>.

En af de andre præsentationer inden for synsområdet var et japansk projekt om et akustisk træningssystem, der gør det muligt for blinde auditivt at opfatte "lydløse" fysiske forhindringer. Ved at optræne evnen til at skelne de akustiske signaler fra forskellige objekter kan man forbedre sin evne til orientering og mobilitet. Der blev først udviklet et system, der kan bruges til at optræne evnen til at registrere fysiske forhindringer gennem reflekteret lyd, senere er der kommet en cd til, der kan bruges til undervisning, så man i et sikkert miljø kan genskabe realistiske lyde til optræning af evnen til at bruge akustiske signaler til at orientere sig i gademiljøet. Yderligere oplysninger fås på Yoshikazu Sekis hjemmeside: <http://staff.aist.go.jp/yoshikazu-seki/CD/index.html>.

Disse samt de øvrige indlæg på konferencen kan læses i beret-

ningen "Assistive Technology – Shaping the Future", der kan lånes fra Videntcentrets bibliotek. Her fås også en cd-rom med indlæggene i html-version.

EuroAccessibility Consortium (EA)

EA er etableret i april 2003 og har som mål at etablere en fælles europæiske standard for evaluering af web-tilgængelighed.

Da vi oprettede dette nye konsortium, var det vores håb, at andre europæiske organisationer ville tage ideen op og tilslutte sig samarbejdet. Indtil nu har vi fået to nye medlemmer samt en række "tekniske partnere", dvs. enkeltpersoner eller organisationer, der deltager i det praktiske arbejde, der udføres i EA's arbejdsgrupper (Task Forces).

Hvad har vi så nået på de første otte måneder? I oktober sendte ni medlemmer af EA på vegne af konsortiet et projektforslag til indsatsområdet IST (InformationsSamfundets Teknologi) under EU's 6. rammeprogram. Formålet er at støtte dannelsen af et kvalitetsmærke for tilgængeligheden af web-baserede tjenester som led i EU's handleplan eEurope 2005. Vi afventer nu EU-kommissionens svar.

Ud over arbejdet med ansøgningen er det især i de to arbejdsgrupper TF3 Collating Evaluation Methods within EA (kortlægning af evalueringsmetoder) og TF2 Assessment of Evaluation Tools (vurdering af evalueringsværktøjer), der har været aktivitet i de forløbne

måneder. Videntcentret deltager aktivt i TF3, og vi er i fuld gang med at definere og beskrive metoder, der kan identificere de elementer i W3C's WCAG 1.0, der skal vurderes i forbindelse med test i henhold til tjekpunkterne i WCAG 1.0. Resultatet af vores hidtidige arbejde kan se i det udkast til en tjekliste, som findes på hjemmesiden www.euroaccessibility.org/tf3_doc/EACEvaluationChecklistVersion0a4.htm.

Desuden arbejder vi på en eksempelsamling, der illustrerer, hvordan det enkelte tjekpunkt skal forstås, viser, hvordan man kan gøre det rigtigt, og hvad man bør undgå, når man laver tilgængelige netsteder: www.euroaccessibility.org/tf3_doc/EACEvaluationExamplesVersion0a2.htm.

Endelig arbejder vi også på en beskrivelse af, hvordan man evaluerer et netsteds tilgængelighed, så det kan ske på samme måde i hele Europa. Kun derved opnås den ensartethed og konsistens, der er nødvendig for at kunne imødekomme kravet om en fælles europæisk evalueringsmetode og efterfølgende kvalitetsmærkning eller certificering. www.euroaccessibility.org/tf3_doc/EACEvaluationProcedureVersion0a2.htm

Det er vores håb i EuroAccessibility, at ansøgningen til EU-kommissionen bliver imødekommet, så der bliver økonomisk grundlag for det videre arbejde.

...FORTSÆTTES PÅ SIDE 7

Stimulation af social kompetence

Af Bendt Nygaard Jensen

Der er også i udlandet stor fokus på de bløde værdier i forhold til børn og unges udvikling, opdragelse og uddannelse. Begrebet "social kompetence" anvendes hyppigt i debatten om børn og unges kompetencer og adfærd i familie, skole og samfund. Socialpædagogisk har der været arbejdet meget med social kompetence i forhold til afvigende og "adfærdsvanskelige" børn og unge, som pga. specielle sociale vilkår fik problemer i familien, på institutioner og relation til omgivelserne. I dag indgår social kompetence i den almindelige sprogbrug omkring børns tilegnelse af almene sociale færdigheder i familie, daginstitutioner, skole og samfund generelt. Mange sociale og adfærdsmæssige problemer henføres til, at børn og unge "mangler" bestemte sociale kompetencer som sætter dem i stand til at fungere i sociale sammenhænge. Der er fokus på evnen til at vise empati, positiv rolletagning, prosocial adfærd, mangel på selvkontrol, uhæmmet selvhævdelse og mangel på evner til i det hele taget at tolke andre menneskers signaler.

Synshandicap og social kompetence

Synet spiller en afgørende rolle for udviklingen af de sociale kompetencer. Et synshandicap kan derfor give en person problemer med at udvikle og vedligeholde social kontakt til andre mennesker. De sociale færdigheder er centrale for integrationen af synshandi-

cappede. Nogle blinde og svagsynede er socialt kompetente, men mange har problemer med at opfatte, forstå og anvende de sociale koder. Dette er der en voksende opmærksomhed på både blandt blinde og svagsynede selv og hos rådgivere og undervisere.

Det hollandske ressourcecenter for blinde og svagsynede Bartiméus har udgivet en cd-rom om stimulation af social kompetence hos børn og unge med et synshandicap. Det er en vejledning til anvendelse i opdragelse og uddannelse. Cd-rommen indeholder historier om konkrete situationer og forløb, teori, billeder og forslag til metoder og tilgange. Desuden er der detaljeret baggrundsinformation om syn og synshandicap.

Cd-rommen kommer flot omkring alle aspekter – både teoretiske, metodiske og praktiske forhold og problemløsninger. Det praktiske illustreres godt med konkrete cases med otte unge. Her vises videoklip fra konkrete situationer kombineret med interview med børn og unge. Der er en sektion om visuel perception (teoretisk), om opvækst og uddannelse fordelt på aldersintervaller og temaer om venskab, sociale relationer og fritidsaktiviteter. Desuden indeholder cd-rommen en sektion om problemløsning – hvilke tegn er der på problemer med social kompetence, hvordan undersøges problemet, hvilken støtte og vejledning kan

der gives, og hvordan evalueres indsatsen?

Målgruppen er alle, der privat eller professionelt er involveret i forhold til børn og unge med synshandicap: forældre, lærere, ledere af fritidsaktiviteter, psykologer, socialrådgivere, konsulenter m.fl.

Bestilling

"Stimulation of social competence in children and young people with a visual impairment. A guide for upbringing and education."

Cd-rommen indeholder en hollandsk, en tysk og en engelsk version. Kan købes hos www.bartimeus.nl/ (vælg English Information, herefter Publications in other languages, herefter Social competence). Pris 40 euro + forsendelse.

Kan også lånes på Viden- centrets bibliotek.

De faglige råd og synsrådet

Det er muligt at følge med i arbejdet i de tre faglige råd og Det Landsdækkende Synsråd, enten gennem materiale på Internettet eller ved henvendelse til de enkelte råd. Mødedatoer for de forskellige råd oplyses ved henvendelse til de enkelte institutioner eller ses i de godkendte referater.

De tre faglige råd

De faglige råd ved henholdsvis Synscenter Refsnæs, Institutet for Blinde og Svagsynede og Videntcenter for Synshandicap har nu været aktive i omtrent et år. Der afholdes to-tre møder i hvert råd hen over året. Dagsordner og godkendte mødereferater kan ses her:

Det faglige råd på Synscenter Refsnæs:

www.refснаes.dk/raadgivning/fagligtraad/index.php
Formand for rådet er forstander Dan Spangaard, Rådgivningen.

Det faglige råd på Institutet for Blinde og Svagsynede:

www.ibos.dk/DFR/index.htm
Formand for rådet er forstander Ole Kristensen.

Det faglige råd på

Videntcenter for Synshandicap:

Dagsordner og referater bliver først tilgængelige på hjemmesiden i starten af 2004. Indtil da kan dagsordner og referater bestilles ved at kontakte Videntcentret telefonisk på

tlf. 39 46 01 01 eller skrive til visinfo@visinfo.dk. Formand for rådet er centerleder Bendt Nygaard Jensen.

Det landsdækkende synsråd

Dette råd har formandskab og sekretariat på Institutet for Blinde og Svagsynede. Formand for rådet er forstander Ole Kristensen. Dagsordner og referater kan derfor ses her: www.ibos.dk/DLS/index.htm

Bendt Nygaard Jensen

... FORTSAT FRA SIDE 5

Derudover håber vi, at selve ideen og forslaget bliver vel modtaget i medlemslandene, og at relevante instanser som fx det nye Kompetencecenter IT for alle i IT- og Telestyrelsen vil bakke op om initiativet, så vi også herhjemme får mulighed for at evaluere og certificere netsteder, web-designbureauer og de organisationer, der vil fortage evalueringer og certificering i henhold til den metode, vi kommer frem til i Euro-Accessibility-konsortiet. Arbejdet i EA og arbejdsgrupperne (TF) er offentligt og kan ses på www.euroaccessibility.org.

Det er stadig muligt og meget velkomment at blive medlem af konsortiet eller deltage i de enkelte arbejdsgrupper som såkaldt Teknisk Partner.

Oversigt over arbejdsgrupper, der nævnes i artiklen

W3C/WAI EO: W3C står for World Wide Web Consortium, som opstiller de fælles standarder for trafikken på Internettet. W3C tog initiativ til stiftelsen af WAI, Web Accessibility Initiative, som søger at sikre, at de fælles standarder ikke udelukker brugere med funktionsnedsættelser. EO, arbejdsgruppen "Education and Outreach", blev dannet i 1998 og udvikler materialer og strategier til udbredelse af viden om vigtigheden af tilgængelighed og metoder til at udforme tilgængeligt web-design og evaluere netsteder. Medlemmerne af EO er spredt over hele verden, og arbejdet foregår primært gennem ugentlige telefonmøder.

EuroAccessibility-konsortiet er dannet i april 2003 af 23 europæiske organisationer i samarbejde med W3C/WAI. Konsortiet arbejder på grundlag af en fælles hensigtserklæring om øget web-tilgængelighed.

Dansk deltagelse: Helle Bjarnø, der deltager på Videntcentrets vegne, er eneste danske medlem i disse to netværk.

PROJEKTNYT

SOCIAL KOMPETENCE

Kontaktperson:
Bendt Nygaard Jensen
bnj@visinfo.dk

Det er vigtigt, at synsområdet er i stand til koordineret at iværksætte udviklingsprojekter under de rammer og temaer, som løbende defineres på undervisningsområdet – herunder nøglebegreber som "inklusion" og "den rummelige folkeskole". Social Kompetence-projektet (SK-projektet) er et eksempel på et udviklingsarbejde, som implicerer deltagere fra flere amter og fra de landsdækkende institutioner.

Hidtidig proces

SK-projektet har som ide eksisteret i mindst to år i kredsen af synskonsulenter. Ideen er tidligere præsenteret blandt andet i Videncentrets daværende faglige referencegruppe, hvor det blev aftalt, at Videncentret kunne trækkes ind som partner, når konsulentkredsen fandt det nødvendigt. I løbet af 2002 lykkedes det at samle en koordineringsgruppe, som sidst på året blev suppleret med deltagelse af Videncentret. I koordineringsgruppen har der været afholdt flere møder samt et todages internat med faglige indlæg og planlægning. Desuden har der været afholdt et møde, hvortil ledere fra de implicerede medarbejders arbejdspladser var inviteret sammen med DBSU til information om projektet og drøftelse af muligheder for gennemførelse. Under den generelle projektbeskrivelse (se her-

under) er der formuleret en række delprojekter, som i øjeblikket befinder sig på forskellige stadier, fra problemafgrænsning til igangværende.

Hvorfor social kompetence?

Gennem de sidste 15 år har der været meget fokus på enkelt-integrerede synshandicappede elever og studerendes sociale trivsel. Der har været afholdt konferencer, møder og pædagogiske temadage arrangeret af brugerorganisationerne og institutionerne. Der er skrevet om problematikken bl.a. i brændpunktsrapporten og senest i antologien "Blinde vinkler". Alle disse initiativer har påpeget de stigende sociale vanskeligheder, som en del i denne gruppe af børn og unge med et synshandicap har – men meget lidt er konkret blevet ændret.

Til en start vil projektet mane debatten om fordele og ulemper ved integrationen i jorden. En elevs sociale situation er ikke et spørgsmål om et integreret eller segregeret undervisningsmiljø. I samme omgang vil projektet også afvise tesen om, at "integrationen er en social fiasko". I et pædagogisk arbejdsmiljø findes ikke kategorier som succes og fiasko. Integrationen er for langt de fleste synshandicappede et positivt udviklingsforløb. Undervejs kan der opstå problemer, også af social karakter, som bliver løst mere eller mindre godt. Rådgivere og konsulenter mener dog ud fra deres praksiserfaring, at der er et stigende antal synshandicappede elever med sociale vanskeligheder. Det kalder på en ændret og omdefinert støtte

og vejledning, som er tilpasset de betingelser, som opvæksten og institutionsmiljøerne stiller. Målet for projektet er at udvikle, beskrive og implementere den korrekte og tidssvarende type af støtte, som konkret kan hjælpe de mange børn, elever og studerende, som i større eller mindre grad oplever at befinde sig i socialt vanskelige situationer. Beskrivelser og rapporter er dog ikke nok.

Centralt for vurderingen af den alvorlige sociale situation, som mange synshandicappede befinder sig i, er spørgsmålet om omfang af "støtte". I udsagn fra synshandicappede selv, fx i "Blinde vinkler" bliver det ofte hævdet, at der gives for meget støtte. "Vi bliver pakket ind i vat" (Vi får for meget hjælp). I synskonsulentkredse og fra visitationsprocedurerne mellem kommune og amt høres ofte, at "hvis den synshandicappede får 20 støttetimer, så er man ikke integreret". Eller på den anden side: "hvis vi ikke får 22 støttetimer, kan vi ikke integrere eleven". Alle disse synspunkter tager udgangspunkt i en kvantitativ forestilling om arten af støtten.

Projektgruppen omkring social kompetence vil derimod tale for en kvalitativ argumentation. Fokus skal flyttes væk fra vinklen for meget/for lidt støtte til spørgsmålet om arten eller karakteren af den "rigtige" eller "forkerte" støtte.

Delmål

- At udvikle nye strategier, metoder og arbejdsformer til at udvikle inkluderende miljøer for synshandicappede.

Der lægges især vægt på den sociale velfærd og det sociale samspil i disse inkluderende miljøer.

- At analysere og perspektivere de nødvendige personlige betingelser, som er en forudsætning for at indgå i det sociale samspil. Især med vægt på de forudsætninger, som er en følge af synshandicappet (hvis de kan udskilles).
- At analysere og perspektivere de nødvendige miljømæssige forudsætninger for at udvikle inkluderende miljøer.

Disse delmål kan nås via:

- Information, netværk, kurser, konferencer og anden vidensformidling
- Nye vejledningsformer
- Pilotprojekter
- Teoretisk afklaring
- Nye rammer for kontakt og aftaler med institutionerne.

På nuværende tidspunkt ser vi følgende fokusområder:

- Leg
- Støttepersonens opgaver og uddannelse
- Fritiden for den synshandicappede
- Vejledningsformer
- Synskonsulentopgaver
- Generel medarbejderuddannelse
- Holdningsændringer
- Præcisering af ansvar, fx på skolen
- Forælderollen
- Job- og arbejdsmarkedskrav

Målgruppe

Vejledere, rådgivere, lærere og øvrige, som professionelt indgår omkring støtte og undervisning til synshandicappede børn. En sekundær målgruppe er foræld-

re, pårørende og brugerorganisationerne (DBSU, DBS).

Projektform og styring

Projekttemaet "social kompetence" er så stort, at tidsperspektivet må strække sig over en længere periode, hvor forskellige delprojekter kan formuleres og eventuelt igangsættes, samtidig med at det overordnede tema løbende udfoldes gennem litteratursøgning/-læsning, kontakt til andre faglige miljøer eller lignende projekter, afholdelse af foredrag, temadage, workshopper og lignende.

I denne forbindelse skal planlægningsgruppen sikre, at de implicerede institutioner og Det Landsdækkende Synsråd er informeret om projektet og støtter projektets tema og delprojekter som et særligt indsatsområde over en periode.

Koordineringsgruppen er ansvarlig for den overordnede styring, mens delprojekterne er selvforvaltende inden for projektrammen og i forhold til sammensætningen af projektgrupper, forhandling med samarbejdspartnere, ansøgning om økonomisk tilskud m.m.

Videncentret bidrager med mødeplanlægning, arrangement af møder, indkaldelse, udsendelser, referater, betaling af oplægsholdere, forslag til fonde og legater, litteratursøgning og -forslag m.m.

Koordinationsgruppens sammensætning

- Synskonsulenter for skolebørn
- Synskonsulenter for småbørn
- Medarbejdere fra Synscenter Refsnæs
- Medarbejdere fra Institutet

for Blinde og Svagsynede

- Videncentret for Synshandicap

Igangværende delprojekter

Et godt eksempel: Erfaringsopsamling omkring inklusion. Hvad var forudsætningerne for det gode forløb? Retrospektiv analyse af et helt folkeskoleforløb. Projektpartnere er Hans Nørgaard, Synscentralen i Storstrøms Amt, en folkeskole, CVU-Syd og Videncenter for Synshandicap. Projektet omtales nærmere i næste nummer.

Filosofi og reflektiv undervisning til fremme af det inklusive miljø i folkeskolen:

Metoder til udvikling af social rummelighed. Projektpartnere: Bodil Gaarsmand og Birgit Olsen, Synscentralen i Århus Amt, Lis Fløe Pedersen, Synsrådgivningen i Fyns Amt, Hans Nørgaard, Synscentralen i Storstrøms Amt, Peter Rodney, Institutet for Blinde og Svagsynede og Videncenter for Synshandicap. Omtales nærmere i næste nummer.

Andre delprojekter under udvikling:

- Konsulentens og vejlederens kompetencer
- Hverdagen i børneperspektiv
- Kropssprog
- Synshandicappede elevers deltagelse i projektopgaven i 9. klasse.

Bendt Nygaard Jensen

Når der sættes pris på tilgængelighed

I bestræbelserne for at skabe bedre tilgængelighed kan man anvende både pisk og gulerod. Indtil nu har den danske tradition på området især bygget på information og gulerødder, men der er i dag stigende stemning for at øge anvendelsen af pisk i form af specifikke lovkrav med tilhørende sanktionsmuligheder. Gulerødder skal der dog under alle omstændigheder også til, og en af dem er priser, der fremhæver og belønner dem, der har gjort det særlig godt. I efteråret 2003 er der blandt andet uddelt priser til hjemmesider, tilgængeligt byggeri og en mærkningsordning.

Bedst på Nettet

"Bedst på Nettet" er en årlig kvalitetsvurdering af offentlige hjemmesider. Hvert år siden 2001 er der på grundlag af denne vurdering uddelt priser til de bedste hjemmesider. Hjemmesiderne vurderes ud fra tre kriterier: brugervenlighed, nytteværdi og åbenhed. Kriteriet brugervenlighed handler både om generel tilgængelighed og om tilgængelighed for handicappede brugere.

Bedst på Nettet er iværksat af Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling som en del af den overordnede plan Danmark på Nettet, som sætter fokus på det digitale Danmark ud fra en målsætning om mere service og åbenhed over for borgere og virksomheder, sikker kommunikation på Internettet og øget effektivitet i den offentlige sektor.

Årets vindere

I år blev i alt 2.100 offentlige hjemmesider vurderet, og der blev uddelt priser til syv netsteder:

Social- og Sundhedsinstitutioner: Den integrerede daginstitution "Blæksprutten" www.bleksprutten.dk

Forskning, rådgivning og uddannelse: Vejle Idræts-højskole www.vih.dk

Statslige forvaltninger: Arbejdsmarkedsstyrelsen www.ams.dk

Kulturinstitutioner: Silkeborg Bibliotek www.silkeborg-bibliotek.dk

Kommuner og Amter: Fyns Amt www.fyns-amt.dk

Portaler: Finansieringsguiden.dk www.finansieringsguiden.dk

Dommerpanelets specialpris: Københavns Kommune www.kbhbase.kk.dk/kbhbase/service.nsf/url/esb

Det var dog ikke gulerodskage det hele: Dommerpanelet kritiserede flere af prisvinderne for ikke at have sørget for tilstrækkelig handicaptilgængelighed.

Læs mere

Dommerpanelets udtalelser om de enkelte hjemmesider samt beskrivelse af baggrunden for projektet kan læses på www.bedstpaanettet.dk.

Kulturfaciliteter

Også Kulturministeriet har sat tilgængelighed på dagsordenen blandt andet gennem en pris, der blev indstiftet i 2001.

Tilgængelighedsprisen er en pris, som Kulturministeriet har oprettet for at påskønne og synliggøre konkrete indsatser til gavn for alle. Det kan være løsninger i institutionens fysiske miljø, i information og kommunikation, i aktivitetstilbud eller lignende.

Prisen uddeles på grundlag af en indbudt konkurrence blandt landets kulturinstitutioner. 37 institutioner havde tilmeldt sig til konkurrencen i 2003.

Nominerede

Blandt de 37 forslag blev ni nomineret til prisen og modtog et diplom på anerkendelsen:

- Biffen, Odder
- Biografcenter Fotorama, Viborg
- Cuben Fritidscenter, Christiansfeld
- Foreningen Samsø Hippologiske Center
- Kattegatcentret, Grenå
- Kunstcentret Silkeborg Bad
- Rødding Centret
- Tivoli
- Aalborg Historiske Museum

Årets vinder

Årets vinder blev fritidscentret Cuben.

I en hyldesttale til prisvinderne fortalte forfatter Egon Clausen om den øjenåbner, det kan være at arbejde med tilgængelighed: En arkitekt havde fået en opgave, der tvang ham til at tage hensyn til blinde og svagsynede brugere og fik derved "lejlighed til at drøfte og skabe en arkitektur, der var langt rigere og langt mere sanselig – end den ville have været ved en mere traditionel arkitekt-opgave... Behøver jeg at sige, at arkitekten var kisteglاد for opgaven og hvad den havde lært ham. Den havde fungeret som en projektør. Den havde lært ham at se med andre øjne. Han var kort sagt blevet seende! Han havde været ude for et mirakel!"

Problemer med netsteder

I sin tale opfordrede kulturminister Brian Mikkelsen i øvrigt institutionerne til at gøre deres netsteder mere tilgængelige, da netstederne ofte fungerer som den første indgang, hvor man læser om tilbud, åbningstider m.m. og planlægger sit besøg.

Læs mere

Man kan læse ministeriets pressemeddelelse om årets prisuddeling på www.kum.dk/sw7446.asp

Besøg Cuben på www.cuben.dk

Læs mere hos Dansk Center for Tilgængelighed, som er projektleder for prisen: www.dcft.dk

Mærk tilgængeligheden

I Synshandicap nr. 3, 2003 omtalte vi den nye mærkningsordning for turistbranchen, "Tilgængelighed for alle". Vi hævder ikke, at det er den direkte årsag, men blot *få dage senere* vandt ordningen den nordiske tilgængelighedspris, som uddeles af Nordisk Handicappolitisk Råd. Rådets formand fremhævede bl. a. det eksemplariske i, at ordningen er opstået i et samarbejde mellem de tre centrale parter: turistbranchen (HORESTA), det offentlige Danmark (Danmarks Turistråd) og handicaporganisationerne (DSI).

Hædrende omtale

Den nordiske tilgængelighedspris blev hermed uddelt for sjette gang. Juryen uddelte derudover hædrende omtale til to projekter – også disse havde dansk adresse og gik til henholdsvis Tivoli i København og "Ferie i Vestjylland".

Tivoli belønnes for sin handlingsplan for øget tilgængelighed, som efter juryens mening præges af et "højt ambitionsniveau og høj kvalitet i et kulturhistorisk følsomt miljø." Handlingsplanen går frem til 2005, og dele af den er realiseret i 2003.

"Ferie i Vestjylland" er en oversigt over handicaptilgængeligheden af turistfaciliteter i Ribe og Ringkjøbing Amt (overnatningssteder, restauranter, seværdigheder m.m.). Projektet er tidligere omtalt i Synshandicap nr. 1, 2002. Vurderingen foretages af grupper på 3-4 handicappede, som besøger stederne og beskriver deres tilgængelighed på grundlag af formaliserede registreringsskemaer.

Læs mere

- Nordisk Handicapråds tilgængelighedspris: www.nsh.se/radets_verksamhet/tillganglighetspriset_2003.htm
- Ferie i Vestjylland: visithandicapguide.dk

Punktskriftens status på skoler og uddannelser

Hovedformålet med det internationale braillesymposium, der blev afholdt i Danmark i april 2002, var at skabe opmærksomhed om punktskriftens betydning som læse- og skriftsprog for blinde i hele verden.

Efterfølgende konkluderede de danske arrangører blandt andet, at der på verdensplan var en stor fokusering på de problemstillinger, der omgiver undervisning i og udvikling af punktskriften. Det var i sig selv en udmærket konstatering, men vi måtte samtidig konstatere, at der på dansk plan ikke fandtes den samme opmærksomhed om punktundervisningen.

Arrangørerne har besluttet at gøre noget ved disse forhold, så derfor følger her en invitation til en national statskonference primært med fokus på punktskriftsundervisnings aktuelle og fremtidige situation i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne.

Målgruppe

Målgruppen for konferencen er uddannelsesansvarlige politikere, administratorer, undervisere og konsulenter i stat, amt og kommune.

Arrangører

Arrangører er Dansk Blindsamfund, Danmarks Blindebibliotek, Institut for Blinde og Svagsynede, Synscenter Refsnæs, Synskonsulenternes Samråd og Videntcenter for Synshandicap.

Mål og fokusområder

Konferencens mål er at få etableret en national læseplan

for punktlæsere og at sikre lærernes specifikke pædagogiske kvalifikationer

Fokusområder for konferencen vil således ligge i feltet mellem:

- Faglige og didaktiske metoder.
- De punktlæsende elever i det almene uddannelsessystem.
- Punktskrift i et uddannelsessystem under forandring.

Konferencens temaer

- Bliver forskningsresultater fra udlandet implementeret i det danske uddannelsessystem? Hvor kommer fornyelsen fra? Hvem skal forske i dansk punktskrift? Kan vi lære noget af initiativer i andre lande?
- Hvordan er kompetencerne hos undervisere i punktskrift – lokalt, regionalt og landsdækkende?
- Hvordan kan de blindekom-penserende metoder tænkes ind i folkeskolens "klare mål"?
- Hvordan integreres taktil læring i uddannelsessystemet?
- Hvem har det overordnede ansvar for, at blinde børn og unge lærer punktskrift?
- Er samspillet mellem de forskellige uddannelsesområder hensigtsmæssigt?

Program

Programmet ligger endnu ikke helt fast, men vil være opbygget omkring følgende overskrifter:

- Punktskriftens status som blindes skriftsprog.
- Hvad er kvalitet i punktundervisningen?
- Hvordan forstår det politiske system forpligtelsen til kvalitet og "fælles mål" i skolen?
- Livet før skoleporten: Hvordan sikres før-punkt-

arbejdet i forhold til ministerens tanker om læreplaner i børnehaverne og introduktionen af tal/bogstaver?

- Brugeroplevelserne.
- Erfaringerne fra den norske revision af Opplæringsloven for blinde.
- Punktundervisningsmiljøets betydning for læreprocessen.

Tid og sted

Statuskonferencen finder sted mandag den 24. maj 2004, kl. 10-16 i Landstingssalen på Christiansborg. Deltagerne modtager før konferencen et baggrundsmateriale udarbejdet af arrangørerne.

Tilmelding og information

Oplysninger om tilmelding kan søges på Internettet: www.ibos.dk/punktstatus.

Yderligere information fås hos

- Peter Rodney, tlf. 39 45 25 60, pr@ibos.dk
- Kurt Nielsen, tlf. 38 14 88 44, kn@dkblind.dk
- Bendt Nygaard Jensen, tlf. 39 46 01 01, bnj@visinfo.dk

Konferencer og kurser

- 5. nordiske handicaphistoriske konference** 16.-18. april 2004 • Nynäshamn, Sverige
Information: claes.g.olsson@kultmed.umu.se eller ingvar.edin@telia.com • www.hhf.se/nordiska_konferensen.asp
-
- 4. nordiske kongres i synspædagogik** 26.-28. april 2004 • Frederikshavn
Information: Per Mortensen, pem@syndanmark.dk • Winnie Ankerdal, wan@syndanmark.dk • Jakob Iversen, jiv@syndanmark.dk • Peter Lebech, ple@syndanmark.dk
www.visinfo.dk/synskongres
-
- Statuskonference om punkt-undervisningen i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne** 24. maj 2004 • Landstingssalen, Christiansborg, København
Information: www.ibos.dk/punktstatus
Se også omtalen på siden overfor.
-
- TRANSED 2004: 10th International Conference on Mobility and Transport for Elderly and Disabled People** 23.-26. maj 2004 • Hamamatsu, Japan
Information: Daisuke SAWADA, Eco-Mo Foundation, TBR Bldg. 808, Koji-machi5-7, Chiyoda-ku, Tokyo 102-0083, Japan Tlf. +81 3-3221-6673, Fax +81 3-3216-1978, e-post: info@transed.jp
<http://transed.jp> • Om universelt transport/ og vejdesign
-
- BCLA Annual Conference (British Contact Lens Association)** 6.-8. juni 2004 • Brighton, UK
Information: www.bcla.org.uk/conference.asp
Årsmøde i BCLA. Nyt om forskning og praksis.
-
- 12th IASSID World Congress Intl. Assoc. for the Scientific Study of Intellectual Disabilities** 14.-19. juni 2004 • Montpellier, Frankrig
Information: www.iassid.org
Programmet som pdf-fil: www.iassid.org/pdf/program-eng.pdf
-
- Conference and Workshop on Assistive Technologies for Vision and Hearing Impairment** 30. juni - 2. juli 2004 • Granada, Spanien
Information: Ms. Vi. Romanes, CVHI 2004 Secretariat, Department of Electronics and Electrical Engineering, The University of Glasgow, Glasgow, G12 8QQ, Skotland
Fax: +44 141 330 6004 • v.romanes@elec.gla.ac.uk
www.elec.gla.ac.uk/Events_page/CVHI/index.php
-
- 9th International Conference on Computers Helping People with Special Needs** 7.-9. juli 2004 • Université Pierre et Marie Curie, Paris, Frankrig
Information: Klaus Miesenberger, Johannes Kepler Universität Linz, integreret studieren, Altenbergerstr. 69, 4040 Linz, Østrig
Tlf.: +43 732 2468 9232 • Fax +43 732 2468 9322
icchp@aib.uni-linz.ac.at
-
- Vision 2005** 4.-8. april 2005 • London
Information: www.rnib.org.uk, i venstre side af skærmen vælger man "Other RNIB sites", herunder vælger man Vision 2005.
-

Se evt. yderligere oplysninger om arrangementerne på www.visinfo.dk/konferencer.
På home.swipnet.se/macula-lutea/kal.html findes en omfattende oversigt over begivenheder inden for specialrådgivningsområdet (vedligeholdes af Harry Svensson, Resurscenter syn Stockholm).

Nyt materiale i Videncentrets bibliotek

Et udvalg af nye artikler, bøger og andet materiale i Videncentrets bibliotek. Medmindre der står andet, er der tale om tekster i almindeligt tryk ("sort"). Hvis materialet ikke kan skaffes hjem via eget bibliotek, kan det lånes hos Videncentret.

Skriftvalg og læsning

I.L. Bailey m.fl.: *Understanding the relationships between print size and reading in low vision*, JVIB nr. 6, 2003, s. 325-334

I.L. Bailey m.fl.: *Exploring print-size requirements and reading for students with low vision*, JVIB nr. 6, 2003, s. 335-354

Örjan Bäckman: *Training reading ability – the difference between dependence/dissatisfaction and independence/satisfaction for elderly patients with low vision*, VIR, nr. 2, 2002, s. 123-130

Inga-Stina Fellers, Birgit Ericson: *Hur ska jag läsa? Val av läsmedium för barn med synskada*, Resurscenter syn Stockholm, 2002 (51 s.)

M.C. Holbrook, A.J. Koenig: *The Challenge of Providing appropriate literacy instruction for students with visual impairment*, The Educator, nr. 1, 2001, s. 9-12, ICEVI

Web:
www.icevi.org/publications/educator/Fall_01/article6.htm

Optik

Joan A. Stelmack, m.fl.: *Patients' perception of the need for low vision devices*, JVIB nr. 9, 2003, s. 521-535

M.P. Rubinstein m.fl.: *Low vision devices and the diabetic*

patient, BJVI nr. 3, 2003, s. 115-117

Cerebral synsnedsettelse

Gordon N. Dutton: *Visual problems in children with damage to the brain*, VIR nr. 2, 2002, s. 113-121

Tove Gulliksen Borch: *Å kunne se – men ikke gjenkjenne. En studie av et barn med cerebral synshemming og særlig vanske med å gjenkjenne personer*, Univ. i Oslo, Inst. for Spesialpedagogikk, 2002 (139 s.)

Stimulering og synstræning

Pernille Dam: *Doman-metoden er sund fornuft*, LEV nr 3, 2003, s. 9, Landsforeningen LEV, Hvidovre

Krister Inde: *Barn får intensiv-utbildning av Certec*, Nya Synsvärlden nr. 2, 2003, s. 8-10, Sverige

Margaret Comerford: *Seeing the light – a visual stimulation programme*, eye contact nr. 36, 2003, s. 20-22

Jörgen Gustafsson: *Excentrisk korreksjon vid centrala scotom*, Certec, Sverige, 2001 (73 s.)

Nethindesygdomme

Alan Bird: *The prospects of biological treatment of retinal dystrophies*, VIR nr. 2, 2002, s. 75-84

Genetik og scanning

Kim Andreasen: Opgør med

pladderromantikken, LeV nr. 5, 2003, s. 26-27, Landsforeningen LeV, Hvidovre

Familie

Linda A. Travis m.fl.: *Family and friends: A key aspect of older adults' adaptation to low vision?*, JVIB nr. 8, 2003, s. 489-492

Eli Vogt Godager: *Selvhjelpstenkning – en innfallsvinkel i foreldregrupper?*, Notater, nr. 2, 2003, s. 10-11, Oslo

Web: www.assistanse.no/notater/notater2_2003.pdf

Knut Brandsborg: *Søsken til synshemmede barn og ungdom*, Assistanse, Oslo, 2003 (25 s.)

Knut Brandsborg: *Tanker og følelser ved å få og ha et synshemmet barn*, Assistanse, Oslo, Norge, 2003, (19 s.)

Psykisk og fysisk utvikling

E. McHugh, L. Lieberman: *The impact of developmental factors on stereotypic rocking of children with visual impairments*, JVIB nr. 8, 2003, s. 453-474

A.W.N. Roy, G.F. MacKay: *Self-perception and locus of control in visually impaired college students with different types of vision loss*, JVIB nr. 4, 2002, s. 254-266

Marie Celeste: *A survey of motor development for infants*

and young children with visual impairments, JVIB nr. 3, 2002, s. 169-174

Beskæftigelse

Steven J. La Grow: *Employment among working-age members of the Royal New Zealand Foundation for the Blind*, JVIB nr. 7, 2003, s. 429-433

Cathryn S. Krebs: *Job journals*, JVIB nr. 8, 2003, s. 496-499

K.E. Wolffe, S.J. Spungin: *A glance at worldwide employment of people with visual impairments*, JVIB nr. 4, 2002, s. 245-253

E. Bernadini m.fl.: *Overgang fra skole til erhvervsliv*, European Agency for Development in Special Needs Education, Middelfart, 2002, (46 s.)

Uddannelse og lærebøger

R.S. Wall, A.L. Corn: *Production of textbooks and instruction materials in the United States*, JVIB nr. 4, 2002, s. 212-222

Anne Bjørkmann: *Pædagogisk dag om synshandicap og gruppearbejde*, Institutet for Blinde og Svagsynede, Hellerup, 2003, (14 s.)

Siri Solvang: *Synshemmede i videregående skole, universitet og annen yrkesutdanning*, Assistanse, Oslo, 2003, (28 s.)

Specialpædagogik

Undersøgelse af klagesager over vidtgående specialundervisning skoleåret 2002/2003, Klagenævnet for vidtgående specialundervisning, 2003 (25 s.)

Tema: *Rummelighed, KVIS og PPR*, Psykologisk Pædagogisk Rådgivning nr. 4, 2003, s. 363-500, Forlaget Skolepsykologi og Pædagogiske Psykologers Forening, København

Småbørn og skolebørn

B. Corneliussen, T. Skjærseth: *Er barnehage noe for blinde småbarn?*, Synspunkt nr. 1, 2003, s. 9-15, Tambartun kompetensesenter og Huseby kompetansesenter, Norge, 2003, (7 s.)

Mario Weisz: *Communication with visually impaired multi-handicapped children*, Bartimeus, Holland, 2002, (34 s.)

Mette B. Rekkedal: *Synspedagogers bruk av og erfaring med tekster og testmaterieell for synshemmede førskolebørn*, Oslo universitet, Inst. for Spesialpedagogikk, Oslo, 1994, (163 s.)

Siri Martinussen: *Synshemmede barn mellom 0 og 7 år*, Assistanse, Oslo, 2003, (47 s.)

Kirsten Havelin Rekdal: *Synshemmede barn i grunnskolen*, Assistanse, Oslo, 2003, (79 s.)

Inger Larsen: *Mestring av skolehverdagen. En intervjuundersøkelse blant blinde grunnskoleelever og deres lærere*, Oslo Universitet, Inst. for spesialpedagogikk, Oslo, 2001, (164 s.)

Mobility

Jonathan Rowell, Simon Ungar: *A world of touch: an international survey of tactile maps. Part 1: production*, BJVI nr. 3, 2003, s. 98-104

Samme kilde: *A world of touch:*

an international survey of tactile maps. Part 2: design production

Mia Jacobsen: *Førerhest er best*, Blindesaken, nr. 3, 2003, s. 16, Norges Blindforbund, Oslo

The 11th International Mobility Conference. Mobility – In touch with Africa, in step with the world, South Africa Guide Dogs Association, St Dunstan's, Stellenbosch, Sydafrika, 2003 (1 cd-rom)

H-W. Wahl m.fl.: *The role of vision impairment for the outdoor activity and life satisfaction of older adults: A multifaceted view*, VIR nr. 3, 2002, s. 143-160

J.R. Marston m.fl.: *The hidden demand for participation in activities and travel by persons who are visually impaired*, JVIB nr. 8, 2003, s. 475-488

Forkortelser

JVIB = Journal of Visual Impairment & Blindness, AFB Press, New York, USA

VIR = Visual Impairment Research, Swets & Zeitlinger, Holland

BJVI = British Journal of Visual Impairment, Tamworth, UK

RNIB = Royal National Institute of the Blind, London, UK

Forældreforeninger i Danmark og andre lande

National Organization of Parents of Blind Children (USA):

www.nfb.org/nopbc.htm

Parents of Vision Impaired (NZ) Incorporated (New Zealand):

www.pvi.org.nz

visoparents - Eltern blinder, seh- und mehrfachbehinderten Kinder

(Schweiz): www.visoparents.ch

Bundesvereinigung der Eltern blinder und sehbehinderter

Kinder e. V. (Tyskland): www.bebesk.org

Assistanse (Norge): www.assistanse.no

Landsforeningen af Forældre til Blinde og Svagsynede, lokalafd. for

en række nordsjællandske amter og kommuner: www.forsyn.dk

Taktil grafik

The Reginald Phillips Research Programme: Publikationer, projektbeskrivelse m.m. fra et igangværende forskningsprojekt om taktil grafik.

www.biols.susx.ac.uk/reginald-phillips

Tactile Images, University of York: Center, der tilrettelægger taktil grafik. Links, artikler og

power point-præsentationer om afkodning og designprincipper. www.cs.york.ac.uk/tactileimages

Tactile Graphics, An Overview and Resource Guide: Vejledning om tilrettelæggelse og udformning af taktil grafik. dots.physics.orst.edu/tactile/tactile.html

INTACT Commission on Maps and Graphics for Blind and Visually Impaired People:

Forskning i alle aspekter af tilrettelæggelse, konstruktion og anvendelse af taktile kort og anden taktil grafik, herunder bl.a. tidligere numre af tidsskriftet INTACT.

www.lgu.ac.uk/psychology/ungar/intact

Lambda – matematiknotation i lineær form

Lambda står i dette tilfælde for "Linear Access to Mathematic for Braille Device and Audio-synthesis". Det er navnet på et projekt om lineær matematiknotation til præsentation på punktdisplay og talesyntese. Under punktet "Lambda documents" finder man bl.a. en introduktion til MathML, som er det opmærkningsprog, projektet arbejder med, en beskrivelse af konvertering mellem LaTeX (et andet notationssystem) og MathML samt et foredrag fra oktober 2003 om Lambda-projektet og et beslægtet projekt om musiknotation, Play2. Projektet er et samarbejde mellem universiteter, ministerier og blindforbund i seks EU-lande samt Rusland.

www.lambdaproject.org

Nyhedsbrevet "Synshandicap" udgives af Videncenter for Synshandicap og udkommer fire gange om året som almindeligt tryk, på punkt, lyd og diskette. Abonnement er gratis. Eftertryk er tilladt med kildeangivelse.

Videncenter for Synshandicap indsamler, bearbejder og formidler viden om synshandicap; centret finansieres af amterne.

Redaktion: Dorte Herholdt Silver
Ansvh. redaktør: Bendt Nygaard Jensen
Tryk: Illemann Tryk ApS
ISSN 1396-9900

Videncenter for Synshandicap
Rymarksvej 1, 2900 Hellerup
Fon: 39 46 01 01, fax: 39 61 94 14
E-post: visinfo@visinfo.dk
Hjemmeside: www.visinfo.dk